

فصلنامه پژوهشی - تخصصی شهرسازی و معماری هویت محیط

دوره ۲، شماره ۷، تابستان ۱۴۰۰

شاپا الکترونیکی: ۹۷۸۲-۲۷۱۶

<http://www.ei-journal.ir>

صص. ۴۰-۲۳

تبیین راهکارهای انطباق پذیری نماهای ساختمان های مسکونی شهر تهران با

بستر فرهنگی

مهرداد قمشلوبی^۱، آویده طلایی

دانشجو دکتری معماری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب، تهران، ایران.

[\(Mehrnaz.aa.64@gmail.com\)](mailto:Mehrnaz.aa.64@gmail.com)

استادیار، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب، تهران، ایران

[\(a.talaei@wtiau.ac.ir\)](mailto:a.talaei@wtiau.ac.ir)

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۱۳

DOI:10.22034/(JRUPA-EI).2022.309113.1097

چکیده:

امروزه در بسیاری از شهرهای ایران از جمله شهر تهران، هماهنگی مطلوبی میان نمای ساختمان ها با بستر فرهنگی-اجتماعی و نیز هویت آن شهر وجود ندارد که این مهم باعث اغتشاشات بصری متعدد و آسیب های روانی فراوان بر شهروندان و کاربران ساختمان ها می گردد. پژوهش پیش رو با روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و پیمایشی در پی آن است تا به تبیین و اولویت بندی راهکارهایی به منظور ارتقا انطباق پذیری نما ساختمان های مسکونی شهر تهران با بستر فرهنگی و هویت شهر بپردازد. بدین منظور بعد از بررسی و تبیین مولفه های هویت مطلوب در منظر شهری و نیز راهکارهای تحقق فرهنگ در نماهای شهری به ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تاثیر گذار بر انطباق نماهای شهری با بستر فرهنگی بر پایه تکنیک سوات پرداخته و در نهایت پرسشنامه هایی را در اختیار متخصصان حوزه معماری و شهرسازی قرار داده تا بدین منظور به اولویت بندی راهکارهای انطباق پذیری ساختمان های مسکونی در شهر تهران با بستر فرهنگی بپردازد. یافته ها نشان می دهند که بهره گیری از مصالح به جهت خاطره انگیزی و هویت بخشی به ساکنین با مقدار آماره تی ۳.۲۴، توجه به الگوهای رفتاری ساکنین با مقدار آماره تی ۳.۴۵ و بهره مندی از ارزش های تاریخی در محدوده به عنوان نشانه با مقدار آماره تی ۳.۸۴ بیشترین تاثیر را به منظور هویت بخشی به ساختمان ها و انطباق هرچه بیشتر نمای ساختمان های مسکونی با بستر فرهنگی شهر ایفا می کنند.

واژگان کلیدی: ساختمان مسکونی، نما، فرهنگ، هویت

نحوه استناد به مقاله: قمشلوبی، مهرداد، طلایی، آویده (۱۴۰۰). تبیین راهکارهای انطباق پذیری نماهای ساختمان های مسکونی شهر تهران با بستر فرهنگی. فصلنامه پژوهشی - تخصصی شهرسازی و معماری هویت محیط، ۷(۲)، تابستان ۱۴۰۰. صص. ۴۰-۲۳.

http://www.ei-journal.ir/article_143362.html

امروزه گسترش کاربست تکنولوژی به نوعی مفهوم فرهنگ و هویت را دچار چالش معنایی و محتوایی کرده است که اثرات آن در بی هویتی شهرها و معماری امروز مشهود است. پس از انقلاب صنعتی و تحولات گسترده قرن بیستم، تکنولوژی به سرعت وارد زندگی بشر شد و آن را دچار تغییر و تحولات اساسی کرد. انسان با انگیزه دستیابی به رفاه و امنیت بیشتر، هر روز بیشتر از روز قبل از تکنولوژیهای مختلف استفاده کرد تا اینکه پس از مدتی، فنسالاری (تکنوکراسی) در جوامع بشری مطرح شد؛ بدین صورت که کم کم ابزارآلات نقش کلیدی را در زندگی انسانها پیدا کردند. بتدریج تکنولوژی برای تمام توقعات انسان، در همه زمینه ها پاسخ ارائه داد. بدین ترتیب راه برای ظهور تکنوپولی (انحصارگرایی تکنولوژی) باز شد. در این زمان بود که تکنولوژی بطور نامحسوسی سنت و فرهنگ را از زندگی انسان ها خارج کرد و برای همه لغات کلیدی زندگی آنها، تعریفی را که خود می پسندید، جایگزین کرد. (ناصری، ۱۳۹۴:۳۶۰). در واقع در فرآیند تبدیل قطعیت قراردادی مدرنیته به نسبیت واقعی جهان، فرهنگ و هویت، سوال آفرین ترین موضوعات در گستره جغرافیایی جهان هستند که در جهان تک ساحتی مدرن تا حدی نادیده انگاشته شدند. از دست دادن حس مکان، بی تعلقی به مکان ارتباط عمیقی با بیهویتی مکان سکونت و نادیده گرفتن فرهنگ انسان در شکل دهی به فضای زندگی دارد (نقی زاده و همکاران، ۱۳۸۹:۶۲).

با توجه به رابطه متقابل انسان و محیط و تأثیرگذاری فضای شهری بر شهروندان توجه و طراحی مناسب سیمای شهر می تواند گامی مؤثر در بهبود شرایط فرهنگی، اجتماعی و ایجاد حس هویت در افراد نماید، چرا که در صورت گسست در رابطه شهر و فرهنگ، شهر هویتی چهل تکه پیدا میکند و فرهنگ ساکنان، با توجه به تاثیر محیط در ذهن و روان آدمی، هویتی مغشوش و در نهایت هویتی بیگانه پیدا میکند. (نقی زاده، ۱۳۸۶:۴۹). تأثیر نماهای شهری در ارزشهای فرهنگی شهروندان و نقش ارزشهای فرهنگی جامعه در شکل دهی به نماهای شهری توسط معماران و شهرسازان، چنین استنباط می شود که «فرهنگ»، زبان مشترکی میان سازندگان نماهای شهری و مردم می باشد. بدیهی است که عدم سازگاری میان ارزشهای فرهنگی معمار و ارزشهای فرهنگی استفاده کنندگان، تا چه حد می تواند به احساس بی هویتی بیانجامد. (نقی زاده و همکاران، ۱۳۸۹:۶۲). از طرفی با بررسی دوره های تاریخی معماری ساختمانهای مسکونی پس از انقلاب اسلامی در ایران نشان میدهد که در طی سه دهه گذشته تغییر چشمگیری در نمای معماری از حالت سنتی و با هویت مکانی گذشته نسبت به نماهای مدرن و کلاسیک به وجود آمده است. این امر سبب شده است که تصویر ذهنی شهروند ایرانی نسبت به نماهای مسکونی دستخوش تغییر شود و با نوعی بحران هویت مواجه شود؛ چرا که شاهد دگرگونی اساسی در فرم و کالبد این نماهای مسکونی به وجود آمده است. (قیمتی، اعتصام، علایی، ۱۳۹۹:۳۰۹).

امروزه در نماهای ساختمان های مسکونی در شهر تهران با بحران بی هویتی و عدم توجه با شاخص های فرهنگی شهر رو به رو هستیم. نماهای شهر تهران عموماً التقاطی بوده و با ویژگی های فرهنگی-اجتماعی آن محدوده و سایر شاخص های وابسته به آن هماهنگ نمی باشد. در واقع در معماری شهر تهران به منظور تحقق هویت در نماهای شهری، از تمدن مدرن (به عنوان تمدن توسعه محور) بهره گرفته شده است که این نوعی تناقض می باشد. در واقع امکان تجمیع نگرش های فرهنگی-اجتماعی و همچنین مولفه های هویت شهر تهران با مدرنیته و توسعه آن نداشته است و نگرش تک بعدی صرف به فناوری های نوین توسط معماران و شهرسازان و کاربست آن در نماهای شهر تهران دستاوردی جز اغتشاشات بصری و بحران های فرهنگی-هویتی در شهر تهران به جای نگذاشته است. در نتیجه مسئله اصلی پژوهش پیش رو که از جمله معضلات اصلی ساختمان های مسکونی در کلانشهرهایی از جمله تهران و نیز دغدغه معماران و طراحان شهری می باشد، اغتشاشات بصری موجود در نماهای شهری به دلایلی همچون پیشرفت تکنولوژی و کاربست مصالح فناوری

های نوین در پی گذار از بکارگیری مصالح سنتی به مدرن و از میان رفتن هویت اصیل ساختمان ها، ضعف زیرساخت ها، ضعف در شناسایی فرهنگ خود، استقرار اقشار فرودست، عدم یکپارچگی نماهای شهری با بستر طراحی، مسائل اجتماعی و در نهایت عدم توجه و انطباق با شاخصه های فرهنگی بستر مورد طراحی می باشد. از طرفی ساختمان های مسکونی با فرهنگ و هویت اصیل جامعه و بستر طراحی در هماهنگی نمی باشند، فلذا این مهم باعث گردیده تا این عدم تناسب در نماهای شهری خصوصا نماهای ساختمان های مسکونی، باعث اغتشاشات بصری و آسیب های روانی به کاربران ساختمان ها و شهروندان گردد. لذا ضرورت نگارش این پژوهش را می توان به موارد زیر اشاره نمود:

- 1- بحران هویت و التقاط گرایی در معماری معاصر ایران، از جمله در شهر تهران
- 2- ضرورت توجه توأمان به شاخص های فرهنگی-اجتماعی و الگوهای معماری بومی شهر تهران و فناوری های نوین
- 3- ضرورت ریشه یابی محدودیت ها(چالش ها) و فرصت های موجود در شهر تهران به منظور بهره گیری از مولفه های فرهنگی-اجتماعی در نماهای شهری و ارائه راهکار به منظور کاهش اثربخشی محدودیت ها

لذا آرمان نهایی پژوهش پیش رو اولویت بندی راهکارهای ارتقا کیفی نحوه انطباق پذیری نما ساختمان های مسکونی شهر تهران با بستر فرهنگی شهر می باشد که به منظور تحقق هدف اصلی پژوهش بایستی سوالات زیر پاسخ داده شود:

- راهکارهای تحقق شاخص های فرهنگ گرایی در نماهای ساختمان های مسکونی شهر تهران چیست؟
- عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) و خارجی(فرصت ها و تهدیدها) تاثیر گذار بر انطباق نماهای ساختمان های مسکونی در شهر تهران با مولفه های فرهنگ گرایی چیست؟

۲-پیشینه پژوهش

خانمی بوجاری در سال ۱۳۹۹ در مقاله خود تحت عنوان **تحلیل چالشهای نماهای شهری تهران در سده اخیر** به آسیب شناسی ویژگیهای ظاهری و شناسایی نیروهای اثرگذار بر شکل گیری نماهای شهری می پردازد تا از طریق تدوین مدل مفهومی شاخص های اثرگذار بر نماهای شهری، راه حل هایی نیز برای بهبود نما در چهار بخش ۱- اصلاح نظام آموزشی معماری و شهرسازی، ۲- بهبود مدیریت شهری، ۳- آموزش و فرهنگ سازی عمومی، ۴- اصلاح اسناد فرادست و قوانین ارائه دهند.رخشان و همکاران در سال ۱۳۹۷ در پژوهش خود تحت عنوان **بازخوانی مولفه های هویت بخش نما در منظر شهرهای معاصر** به این مهم دست یافتند که در صورتی که در طراحی سیمای شهر و فضاهای شهری به اصول و معیار های برگرفته از فرهنگ و هویت بومی مطابق با روح زمانه توجه گردد، می توان علاوه بر حفظ حس تعلق جامعه به ارزشهای بومی مانع از ایجاد بحران هویت و نگاه تقلید وار به بیگانه شد.عباسی در سال ۱۳۹۶ در مقاله خود تحت عنوان **معیارهای زیبایی شناسانه نما و بدنه های مطلوب شهری با تاکید بر هویت بومی(نمونه موردی حد فاصل میدان مطهری تا تقاطع خیابان حجت شهر قم)** به بررسی محور میدان مطهری تا تقاطع حجت در شهر قم که از خیابان های مرکزی و اصلی مجاور با حرم مطهر می باشد، پرداخته است. متأسفانه این محور با وجود بناهای شاخص دارای ویژگی های مناسب در طراحی نما و شکل دهی به منظر شهری نبوده است. با توجه به اینکه منظر شهری تنها به کالبد شهر و اجزای آن مربوط نبوده، بلکه به درک شهروندان از شهر نیز بستگی دارد. مهدوی نژاد در سال ۱۳۹۳ در مقاله خود تحت عنوان **چالش فناوری و شکوفایی در معماری معاصر کشورهای در حال توسعه** به بازشناسی و تحلیل گرایش به معماری با کیفیت در تعامل با دو مفهوم «شکوفایی» و «فناوری» در معماری معاصر کشورهای در حال توسعه می پردازد که در این راستا برای شناخت همزمان سطح کیفی آثار، مهمترین تدابیر طراحانه در آن ها مورد بحث

و بررسی قرار می گیرد. دستاوردهای پژوهش نشان دهنده آن است که هرچند در حوزه فناوری ساخت نتایج قابل قبولی در معماری معاصر کشورهای در حال توسعه وجود دارد؛ لیکن در حوزه دستیابی به معماری باکیفیت دستاوردهای قابل قبولی مشاهده نمی شود. پاره ای از مطالعات نیز با رویکرد روانشناسی محیطی و با دیدگاه ساختاری - فضایی به ارتباط نماهای شهری و ادراک محیطی پرداخته اند و با اتکا به حس خوانایی نماهای شهری را عاملی برای شناخت و امکان جهت یابی فضا نام برده اند. بر پایه این مطالعات «کوبین لینچ» ساده ترین شکل معنی را هویت نام میبرد. یعنی "حدی که شخص میتواند یک مکان را به عنوان مکان متمایزی از سایر مکانها شناخته و یا بازشناسی نماید." (لینچ، ۱۳۸۰: ۱۵۷). این دیدگاه نیز با اتکا به حس جهت یابی، و عوامل موثر فرم در شکلگیری تصویر ذهنی به پارهای از خصوصیات گشتالت (ادراک شکل) در ادراک و فهم نماهای شهری در ذهن ساکنان شهر میپردازد (به نقل از نقی زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۳). در این راستا مهم ترین پژوهش های صورت گرفته در خارج از کشور را می توان به پژوهش اهمیت فرهنگ و تاثیر آن بر توسعه شهری که در سال ۲۰۱۸ توسط عبدالعظیم نگارش شده است، اشاره نمود. هدف اصلی این پژوهش تمرکز بر این مهم است که شرایط فرهنگی و محیطی چه تاثیر بر معماری و توسعه آن شهر ایفا می کنند این پژوهش نمایانگر دیدگاهی خاص از مفهوم ویژگی های فرهنگی است و اذعان می دارد که جوامع ما به یک حوزه روانشناختی نیاز دارند که ریشه در ماهیت این فرهنگ داشته باشد، که از جامعه ای به جامعه دیگر متفاوت است. نظریه اخیر «فرم تابع ویژگی های فرهنگی» و نه نظریه «فرم تابع عملکرد» استفاده کند تا آن جوامع را پویاتر کند و نیازهای کاربران را برآورده کند. مقاله بررسی و تبیین جایگاه مولفه های اجتماعی و زیباشناختی بر طراحی فرهنگ محور و تاب آوری اجتماعی شهری که در سال ۲۰۱۷ توسط استیفن پون نگارش شده است، نشان می دهد اهمیت توجه به الگوهای فرهنگی به عنوان یک مفهوم نوظهور طراحی شهری و برنامه ریزی معماری به منظور شکل گیری جوامع انعطاف پذیر بیان می کند. این پژوهش به اهمیت تصمیم گیری مشارکتی، و همچنین ساز و کار سیاست گذاری با تمرکز بر توسعه و پایداری شهری در بهره گیری از الگوهای فرهنگی در شهر ها اشاره میکند. همچنین پژوهش نمای ساختمان ها چالشی برای هویت فرهنگی در حضور مدرنیته در سال ۲۰۱۷ توسط اس علی نگارش گردیده است. این تحقیق به شناسایی فناوری های نوین می پردازد که بر هویت معماری نمای ساختمان تأثیر می گذارند. همچنین به دنبال پاسخ به این سوال کلیدی است که چگونه عناصر سنتی نماها در آثار معاصر منعکس می شوند. همچنین هدف آن بررسی این مهم است که چگونه نمای سنتی می تواند به عنوان پایه ای برای توسعه و نوسازی نمای ساختمان بدون تقلید کورکورانه و تکرار گذشته مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین، مفهوم اصلی رسیدن به یک طراحی نمای جدید است که بدون تأثیر بر تداوم هویت معماری که باعث حفظ آسایش انسان، حفظ حریم خصوصی ساکنین و پاسخگویی بافت های محیطی باشد. در نهایت، این تحقیق بر استفاده از فناوری به عنوان یک عنصر اساسی در جهت پیشرفت در جستجوی هویت معماری متمرکز است.

۳- روش پژوهش

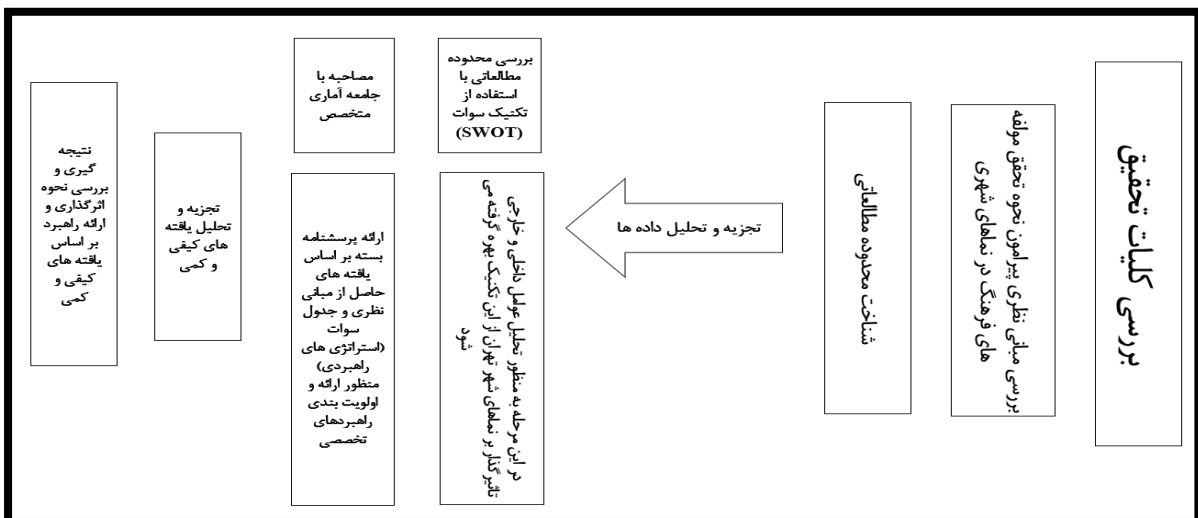
پژوهش پیش رو از نوع تحقیقات ترکیبی (کیفی- کمی) می باشد. پژوهش های ترکیبی پژوهش هایی هستند که با استفاده از ترکیب دو مجموعه روشهای تحقیق کمی و کیفی به انجام می رسند. پژوهش پیش رو از منظر هدف کاربردی می باشد و از منظر روش شناسی توصیفی-تحلیلی و پیمایشی می باشد. در این پژوهش پس از تبیین مبانی نظری در خصوص جایگاه و چالش های نماهای ساختمان های مسکونی در شهر تهران به ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تاثیرگذار بر انطباق پذیری نمای ساختمان با فرهنگ با استفاده از تکنیک سوات می پردازد و در نهایت پرسشنامه هایی در اختیار ۵۰ نفر از متخصصان حوزه معماری و شهرسازی به جهت اولویت بندی راهکارهای انطباق پذیری نماهای ساختمان های مسکونی شهر تهران با بستر فرهنگی قرار داده خواهد شود. برای تعیین اعتبار یابی پرسشنامه از Smartpls استفاده شده

و به جهت اولویت بندی داده ها از آزمون فریدمن در نرم افزار Spss استفاده شده است. برای سنجش روایی پرسشنامه ها، از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش به سه دسته اصلی متغیر زیبا شناختی (با ۴ زیر معیار)، متغیر ادراکی (با ۴ زیر معیار) و متغیر کالبدی (با ۴ زیر معیار) تقسیم گردیده است. این متغیرها بر گرفته از یافته های حاصل از مبانی نظری و مطالعات کتابخانه ای پژوهشگران پیرامون مسئله تحقیق و همچنین ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تاثیرگذار بر بکارگیری مولفه های فرهنگی در نماهای شهری در محدوده مورد مطالعه (شهر تهران) حاصل گردیده است. متغیرها و زیر معیارهای آن مطابق با جدول ۱ می باشد. (جدول-۱). همچنین نحوه نگارش پژوهش پیش رو مطابق با نمودار زیر است. (شکل-۱)

همچنین نحوه نگارش پژوهش پیش رو مطابق با نمودار زیر است. (شکل-۱)

جدول-۱: متغیرها و زیر معیارهای اصلی مورد بررسی در پژوهش

ردیف	معیارهای اصلی	زیر معیار
۱	زیباشناختی	<ul style="list-style-type: none"> ۱. هماهنگی نما ساختمان با محدوده طراحی ۲. مصالح بومی ۳. سلسله مراتب دسترسی در نما ۴. نقش مصالح در خاطره انگیزی و هویت بخشی به ساکنین
۲	ادراکی	<ul style="list-style-type: none"> ۱. بهره گیری از الگوهای فرهنگی منطقه ۲. توجه به الگوهای رفتاری ساکنین ۳. تابعیت از اعتقادات مذهبی و آداب و رسوم ساکنین ۴. آشنایی هرچه بیشتر با هویت اصیل منطقه
۳	کالبدی	<ul style="list-style-type: none"> ۱. تعریف جامع از بدنه ها و جداره های اطراف ۲. تعداد طبقات ابنیه مجاور ۳. دسترسی و نفوذ پذیری خوانا ۴. بهره مندی از ارزش های تاریخی در محدوده به عنوان نشانه

۴- مبانی نظری

۴-۱- نما و بدنه های شهری

نمای ساختمان، به عنوان واسط ارتباطی بین فضاهای داخلی و خارجی، مورد ارزیابی بصری شهروندان است و ادراک افراد تحت تأثیر تصویر بصری ایجاد شده در نمای ساختمان، شکل میگیرد. (Yammiyavar & Roy, 2019:301). نماهای ساختمان ها یکی از مهم ترین عناصر بصری شهر بوده و بر ارزش زیبایی شناسی شهر اثرگذار هستند. (Danaci & Kiran, 2020:223). حبیب (۱۳۸۵) بر این اعتقاد است نمای شهری که بتواند تصویر مناسبی از خود به جای بگذارد، میتواند نقش اجتماعی هم داشته باشد، چراکه به مردم کمک میکند، بدانند در کجا هستند و محیط را خوانده، به نحو مطلوبتری فعالیته ایشان را تنظیم کنند و حتی میتواند خاطرات جمعی و ارتباطات گروهی را افزایش دهند. کیفیت نماها در بعد بصری متأثر از ویژگیهای فرمی نما است و این ویژگی بازتاب شخصیت معماری، فرهنگ محلی، اجتماعی، اقلیمی، سیاسی و شرایط اقتصادی منطقه نیز به شمار میآید. (عسگری، ۱۳۸۸:۳۷). در ارتباط با اجزا نما کریر بیان میکند که یا از نظر عملکردی لازم اند و یا صرفاً نقش برجسته هایی هستند که به نما روح میدهند. (Krier, 1992).

۴-۲- فرهنگ و تحقق آن در نماهای شهری

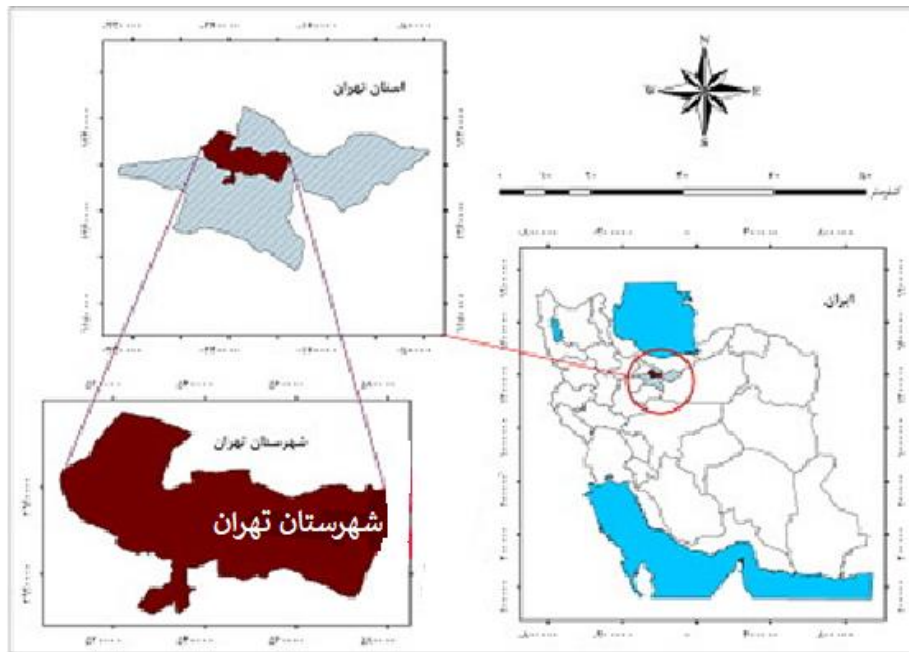
تنوع تعاریف ارائه شده برای فرهنگ در حوزه های مختلف علوم نشان می دهد که فرهنگ تمام ابعاد حیاتی انسان را در بر می گیرد. فرهنگ به مفهوم عام، روش زیستن و اندیشیدن است استنتاج ملتی در طی قرون متمادی از زندگی است. (اسلامی ندوشن، ۱۳۷۱). مجموعه باورها، دانش ها، معارف، و آداب و رسوم و ارزش هایی است که جامعه ای بر مبنای اعتقادات خود آن را تکامل بخشیده و بر اساس آن زندگی می کند. (نقی زاده، ۱۳۸۵:۱۰۲). می توان در یک نگرش کلی فرهنگ را مجموع قوانین و ارزش های زندگی اجتماعی (عرف ها و آداب و رسوم)، تأثیر اعتقادات (جهان بینی) و دستاوردها و تولیدات یک ملت (هویت تاریخی) نام برد. بدیهی است که تأثیر هر کدام از موارد یاد شده، در تنوع فرهنگ ها نقش اساسی دارد. با توجه به این تأثیرات، محصولاتی که انسان تولید می کند و برای رفع نیازهای خود اعم از نیازهای مادی، روحی و معنوی به کار می گیرد، تحت تأثیر فرهنگ است که با توجه به تنوع اعتقادات، بوم، قوانین زندگی اجتماعی و فردی و زمان شکل خاصی پیدا می کنند و در نهایت به عنوان یکی از ارکان تمدن حاصل از فرهنگ معرفی می گردد. چنین استنباط می شود که آورده انسان برای زندگی در یک مکان، جهان بینی است. با گذشت زمان زندگی جمعی در کنار دیگر انسان ها لزوم تدوین و تبیین مقررات زندگی جمعی را برای انسان ملحوظ می دارد. لذا انسان برای زندگی در یک مکان جغرافیایی برای زندگی همساز با اقلیم و در یک مکان اجتماعی برای افزایش مسالمت و همزیستی با دیگران با یک تفکر خاص منشعب از جهان بینی خود، تابع یک فرهنگ خاص می گردد. فارغ از آنکه جهان بینی مادی باشد یا الهی باشد، فرهنگ التقاطی باشد یا بومی و قوانین زندگی اجتماعی عرفی باشد یا شرعی و یا نسبی باشد یا مطلق، آثار تمدن و بشریت، ثمره و حاصل آن است.

فرهنگ برآیند سه عامل اعتقاد یا همان جهان بینی (رابطه انسان با خدا)، شیوه زندگی یا همان قوانین زندگی اجتماعی (انسان و جامعه) و در نهایت تاریخ یا دستاوردها و تولیدات یک ملت (ارتباط با طبیعت، تاریخ و هویت) است. لذا فرهنگ یک تمدن در آثار هنری آن زمانی تحقق می یابد که نخست از اعتقاد دینی آن سرچشمه گرفته باشد، دوم اینکه شیوه زندگی اجتماعی را بازتاب کند و سوم آنکه با احترام به تاریخ و دستاوردها و تولیدات بومی خود به بیان خود پردازد. به عنوان مثال می توان در فرهنگ معماری و شهر سازی ایران در دوره اسلامی از تأثیرات دین اسلام، عرف ها و آداب و

رسوم ایرانی، ویژگی های تاریخی و جغرافیایی ایران و دستاوردها و محصولات بومی در معماری و شهرسازی اسلامی سخن گفت. به عنوان مثال "چهار عامل شرایط آب و هوایی، مواد و مصالح محلی، فرم های سنتی، شیوه زندگی و ارزش های اسلامی و اجتماعی در مورفولوژی شهرهای اسلامی ایران تعیین کننده می باشد.(شکویی، ۱۳۶۵: ۱۹۱-۱۹۸)

۵- محدوده مورد مطالعه

تهران به دلیل مرکزیت و مزیت های سیاسی و اقتصادی، طی نیم قرن گذشته به بزرگترین کانون جذب جمعیت و فعالیت در کشور تبدیل شده است. جمعیت ۱۰ تا ۱۲ میلیونی مجموعه شهری تهران، با چالش هایی همچون نوسانات قیمت زمین و ساختمان، کاهش قیمت در مرکز شهر و افزایش آن در پیرامون، بازار سوداگری زمین، کهکشانی از محله ها و محیط های پراکنده و گسیخته در پهنه حوزه شهری تهران مواجه است که جدایی گزینی اجتماعی و اقتصادی منطقه شهری را فزونی داده است. در این ساختار پیچیده، تهران تنها با تکیه بر تاریخ و زنده داشتن همه عناصری که یاد آور خاطره ها و تجسم ذهنیات است، قادر به بقا و تداوم حیات است. درحالیکه رشد فعالیت هایی که هیچ گونه همبستگی و منافعی حفظ هویت محیط شهری ندارند، همچنین ترک ساکنان قدیمی، کاهش قیمت زمین و ایجاد پوسیدگی و فرسودگی در بافت، همه شرایطی را ایجاد می کند که به زیان حفظ ارزش ها و هویت فضایی و اجتماعی شهر می انجامد و به نابسامانی های اجتماعی دامن می زند(حمیدی، امیر انتخابی، ۱۳۸۹: ۹). موقعیت جغرافیایی شهر تهران مطابق با تصویر زیر می باشد: (شکل-۲)

شکل-۲: موقعیت جغرافیایی شهر تهران (ماخذ: Storegis.com)

۶- بحث و یافته ها

بخش اول: ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تاثیر گذار بر انطباق پذیری نماهای ساختمان های مسکونی در شهر تهران با بستر فرهنگی

در این بخش از پژوهش با استفاده از تکنیک سوات (SWOT) نقاط قوت و ضعف و همچنین فرصت ها و تهدید های انطباق پذیری مولفه های فرهنگی با نماهای ساختمان های مسکونی به منظور کاهش میزان اغتشاشات بصری در شهرها به شرح زیر ارزیابی و تحلیل می گردند. از آنجایی که نیاز است تا بر اساس مولفه ها و متغیرهای تعیین شده راهبردهای

بهره گیری از فرهنگ گرایی در نماهای ساختمان های مسکونی تبیین و اولویت بندی گردد ابتدا می بایست امکان سنجی پیاده سازی این دیدگاه و موانع و فرصت های موجود بر سر راه آن از طریق تکنیک سوات مورد ارزیابی و سپس پرسشنامه ها در اختیار متخصصان قرار گیرد. (جدول-۲)

جدول-۲: ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تاثیر گذار با استفاده از تکنیک سوات

تهدید	فرصت		
ضعف شناخت فرهنگ و نیز هویت اصیل خود توسط عده ای از معماران و طراحان رواج شیوه بسازبفروشی و عدم توجه به فاکتورهای فرهنگی	نقد فراوان معماران، طراحان، دانشجویان و حتی عوام مردم به ساختمان های بی هویت و عدم هماهنگی با بستر فرهنگی شهر همچون نماهای کلاسیک	عوامل خارجی	فرصت
عدم بهره گیری تکنولوژی در ساختمان ها و نماهای ساختمان های توسط معماران همسو با فرهنگ شهری	امکان اطلاع رسانی بیشتر در لزوم توجه به هویت و فرهنگ اصیل خود و بکارگیری آن در معماری ساختمان های مسکونی		
گرانی زمین و مسکن در تهران			تهدید
ضعف	قوت		
عدم وجود وحدت و هماهنگی در نماهای شهری	وجود ارزش های تاریخی متعدد در شهر تهران و بهره گیری از آن ها به عنوان نشانه آگاهی بیشتر معماران به چندبعدی بودن معماری و لزوم توجه به مسائل فرهنگی- اجتماعی در طراحی ساختمان های مسکونی	عوامل داخلی	قوت
نماهای آشفته و اغتشاشات بصری عدم هماهنگی نما با محیط	اجتماعی در طراحی ساختمان های مسکونی		
نمای بدون هویت			ضعف
توجه به نما به عنوان یک عنصر الحاقی			
توجه صرف به جنبه های زیبا شناختی نما			
توسط تعدادی از طراحان و معماران و عوام مردم			

بخش دوم: ارزیابی مولفه ها و اولویت بندی بر اساس تکنیک معادلات ساختاری

در این بخش از پژوهش پرسشنامه ها بر اساس متغیرهای مذکور، در اختیار جامعه آماری متخصص قرار داده شده است و به منظور اعتباریابی پرسشنامه ها و اولویت بندی از تکنیک معادلات ساختاری بهره گرفته می شود. همان طور که در روش مدل سازی معادلات ساختاری مطرح است ابتدا باید ضرایب گویه ها و پایایی مقیاس های انتخابی برای اندازه گیری متغیرها بررسی شود. (جدول-۳)

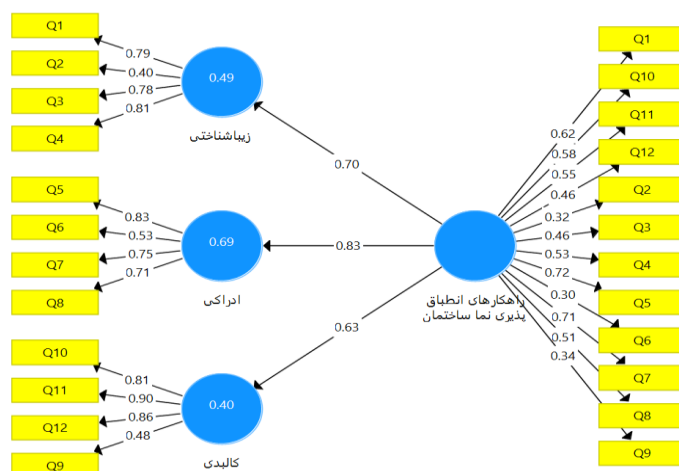
جدول -۳: ضرایب گویه ها و ضرایب پایایی های متغیرها

متغیر	ابعاد	گویه	متن گویه	متغیرهای آشکار	متغیرهای پنهان
راهکارهای انطباق پذیری نما	زیباشناختی	Q1	هماهنگی نماساختمان با محدوده طراحی	بار عاملی ضریب معناداری	آلفا پایایی ترکیبی
		Q2	مصالح بومی منطقه	۰/۷۸۸	۰/۶۵۹
		Q3	سلسله مراتب دسترسی در نما	۳/۸۰۳	۰/۷۹۹
				۰/۴۰۳	
				۰/۷۷۸	
				۱/۶۷۳	
				۲/۵۹۹	

ساختمان		Q4	نقش مصالح در خاطره انگیزی و هویت بخشی به ساکنین	۰/۸۱۳	۳/۰۵۶
ادراکی	Q5	بهره گیری از الگوهای فرهنگی منطقه	۰/۸۳۱	۶/۹۱۹	۰/۸۰۳
	Q6	توجه به الگوهای رفتاری ساکنین	۰/۵۲۵	۲/۷۰۸	۰/۶۸۲
	Q7	تابعیت از اعتقادات مذهبی و آداب و رسوم ساکنین	۰/۷۵۱	۵/۵۸۶	
	Q8	آشنایی هرچه بیشتر با هویت اصیل منطقه	۰/۷۱۵	۴/۶۲۲	
کالبدی	Q9	تعریف جامع از بدنه ها و جداره های اطراف	۰/۴۷۷	۱/۵۹۹	۰/۷۶۴
	Q10	تعداد طبقات ابنیه مجاور	۰/۸۱۱	۳/۰۸۸	۰/۸۵۵
	Q11	دسترسی و نفوذپذیری خوانا	۰/۸۹۸	۳/۰۷۴	
	Q12	بهره مندی از ارزش های تاریخی در محدوده به عنوان نشانه	۰/۸۵۷	۲/۹۱۴	
	مجموع		-	-	۰/۷۴۵

طبق جدول ۴ میزان بارهای عاملی و ضرایب معناداری بین گویه‌های هر سازه تعیین شده است که ضریب t بالای ۱/۹۶ نشان از ارتباط معناداری بین گویه‌ها و مؤلفه‌ها وجود دارد. پایایی آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی بالاتر از ۰/۷ نشانگر پایایی قابل قبولی است، البته موس و همکاران (۱۹۹۸) در مورد متغیرهای با تعداد سوالات اندک، مقدار ۰/۶ به عنوان سرحد ضریب معرفی کرده‌اند (نقل از داوری و رضازاده، ۱۳۹۳؛ ۹۳) که همه متغیرها از ضریب قابل قبولی برخوردار می‌باشد. ضریب پایایی ترکیبی توسط ورتس و همکاران^۲ معرفی شد مقدار پایایی ترکیبی یک سازه از یک نسبت حاصل می‌شود که در صورت این کسر، واریانس بین یک سازه با شاخص‌هایش و در مخرج کسر، واریانس سازه با شاخص‌هایش به اضافه مقدار خطای اندازه گیری می‌آید. در صورتی که مقدار پایایی ترکیبی بالاتر ۰/۷ باشد نشان از پایداری درونی مناسب است و مقدار کمتر از ۰/۶ عدم وجود پایایی است (نونال و بمستین^۳، ۱۹۹۴) ذکر این نکته ضروری است که پایایی ترکیبی معیار بهتری از آلفا به شمار می‌رود (وینز^۴ و همکاران، ۲۰۱۰، نقل از داوری و رضازاده، ۱۳۹۳؛ ۱۱۵).

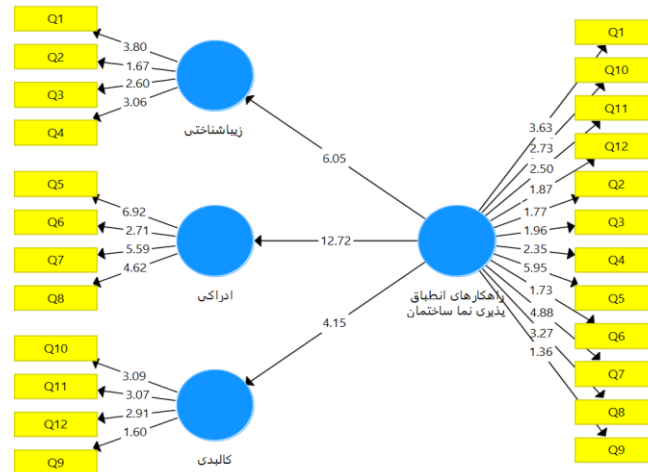
² Werts et al

³ Nunnally & Bernstein

⁴ Vinzi

شکل-۲: بار عاملی و ضریب تعیین مدل اندازه‌گیری

پس از انجام تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و استخراج گویه‌های حائز بار عاملی معنادار، نسبت به بررسی پایایی و روایی گویه‌ها اقدام گردید. در این راستا، با استفاده از مدل ساختاری روابط بین سازه‌ها به لحاظ علی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در واقع با در نظر گرفتن نتایج بررسی روابط بین سازه‌ها با استفاده از ضریب مربوطه می‌توان به بررسی معنی‌دار اثرات بین سازه‌های تحقیق پرداخت. به‌منظور بررسی معنی‌داری ضرایب مسیر از روش بازنمونه‌گیری در حالت ۱۰۰۰ نمونه که در روش حداقل مربعات جزئی توصیه‌شده (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳؛ ۱۰۱) استفاده شد. نتایج در شکل دو و سه نشان می‌دهد که مدل از اعتبار خوبی برخوردار است. (شکل ۳ و ۲)

شکل-۳: ضرایب معناداری آزمون t مدل اندازه‌گیری

طبق نتایج حاصل در جدول ۴ میزان همبستگی بین شاخص‌های یک سازه با آن سازه و میزان همبستگی بین شاخص‌های یک سازه با سازه‌های دیگر مقایسه می‌گردد. مقدار همبستگی میان شاخص‌ها با سازه‌های مربوط به خود (اعداد رنگی ماتریس) از همبستگی میان آن‌ها و سایر سازه بیشتر است که این مطلب گواه مناسب بودن روایی واگرایی بارهای عاملی متقابل^۵ است (طباطبائی و جهانگرد، ۱۳۹۵؛ ۹۷).

جدول-۴: روایی واگرا به روش بارهای عاملی متقابل

کابندی	ادراکی	زیباشناختی	
۰/۱۶۶	-۰/۴۱۵	-۰/۷۸۸	Q۱
۰/۰۶۸	-۰/۲۳۸	-۰/۴۰۳	Q۲
-۰/۰۲۳	-۰/۲۵۷	-۰/۷۷۸	Q۳
۰/۰۳۸	-۰/۳۱۲	-۰/۸۱۳	Q۴
۰/۳۱۴	-۰/۸۳۱	-۰/۳۶۹	Q۵
۰/۰۲۸	-۰/۵۲۵	-۰/۰۴۸	Q۶
۰/۲۲۹	-۰/۷۵۱	-۰/۵۴۰	Q۷
۰/۲۲۳	-۰/۷۱۵	-۰/۱۲۶	Q۸
۰/۴۷۷	-۰/۲۲۱	-۰/۰۵۳	Q۹
۰/۸۱۱	-۰/۳۲۰	-۰/۱۴۸	Q۱۰
۰/۸۹۸	-۰/۲۲۷	-۰/۰۹۱	Q۱۱
۰/۸۵۷	-۰/۱۸۱	-۰/۰۱۸	Q۱۲

⁵ Cross Loadings

طبق نتایج حاصل از جدول ۵ مقدار روایی همگرا بالایی ۰/۵ قابل قبول می‌باشد (فورنل و لارکر، ۱۹۸۷) و برای متغیرهای با سؤال اندک مقدار ۰/۴ به بالا را هم معیار کافی دانستند (نقل از داوری و رضازاده، ۱۳۹۳؛ ۵۷).

جدول ۵- ماتریس همبستگی و روایی همگرا و واگرا فورنل و لارکر

روایی همگرا زیباشناختی ادراکی کالبدی	کالبدی	ادراکی	روایی همگرا زیباشناختی ادراکی کالبدی	کالبدی	ادراکی
زیباشناختی	۰/۷۱۶	۰/۵۱۲	۰/۷۱۶	۰/۷۱۶	۰/۵۱۲
ادراکی	۰/۷۱۴	۰/۴۴۰	۰/۷۱۴	۰/۷۱۴	۰/۵۱۰
کالبدی	۰/۷۷۹	۰/۳۰۹	۰/۷۷۹	۰/۷۷۹	۰/۶۰۷
راهکارهای انطباق پذیری نما ساختمان	۰/۷۹۶	۰/۶۳۴	۰/۸۳۲	۰/۶۹۷	۰/۵۷۷

طبق مندرجات جدول ۴ به عقیده فورنل و لارکر (۱۹۸۱) برای بررسی روایی واگرا به وسیله ماتریس صورت می‌پذیرد که یک مؤلفه در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها، باید تمایز و تفکیک بیشتری را در بین مشاهده پذیرهای (سؤالات) خودش داشته باشد تا بتوان گفت مؤلفه مدنظر روایی واگرا بالایی دارد. در روایی واگرا به دنبال پاسخگویی به این سؤال هستیم که تا چه حد یک عامل در رقابت با عامل‌های خارجی، نامرتب و محاسبه نشده می‌تواند واریانس مجموعه‌ای سؤالات را تبیین کند؟ اگر عاملی بیشترین مقدار از واریانس درون مجموعه‌ای سؤالات را برآورد کند و در واقع، با عامل‌های نامرتب همبستگی کمتری نشان دهد، دارای روایی واگرا است به عبارت دیگر، جذر روایی همگرا هر مؤلفه بیشتر از حداکثر همبستگی آن مؤلفه با مؤلفه‌های دیگر باشد (طباطبائی، مطهری نژاد و تیرگر، ۱۳۹۵؛ ۵۶۲).

لازم به ذکر است در روایی واگرا فورنل لارکر هدف این است که واگرایی بین هر سازه با سازه‌های دیگر در مدل تعیین شود بنابراین با توجه به این که سازه‌های مرتبه دوم متشکل از سازه‌های مرتبه اول خود هستند نباید واگرایی با سازه‌های مرتبه اول خود داشته باشند (داوری، رضازاده، ۱۳۹۳؛ ۱۷۷-۱۷۸). در نتیجه نباید روایی واگرا بین سازه مرتبه دوم (راهکارهای انطباق پذیری نما ساختمان) و سازه‌های مرتبه اول (زیباشناختی، ادراکی، کالبدی) وجود داشته باشد. کیفیت مدل ساختاری توسط شاخص قدرت پیش بینی Q^2 نیز محاسبه شد، هدف این شاخص بررسی توانایی مدل ساختاری در پیش بینی کردن به روش چشم پوشی^۷ می‌باشد. که براساس این ملاک مدل باید نشانگرهای متغیرهای مکنون درون زا انعکاسی را پیش بینی کند. مقادیر مثبت و بالای صفر نشان می‌دهند که مقادیر مشاهده شده خوب بازسازی شده‌اند (طباطبائی و جهانگرد، ۱۳۹۵؛ ۹۸) و می‌توان گفت مدل ساختاری از کیفیت مناسبی برخوردار است. این معیار توسط استون و گیزر (۱۹۷۵) معرفی شد قدرت پیش بینی شاخص‌های مربوط به سازه‌های درون زای مدل را مشخص می‌سازد. هنسلر و همکاران^۸ (۲۰۰۹) در مورد شدت قدرت پیش بینی مدل سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ را

⁶ Fornell & Larcker

⁷ Blindfolding

⁸ Henseler et al

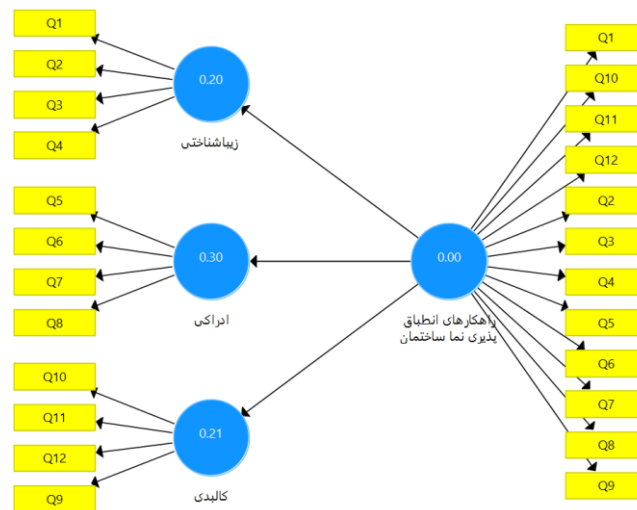
تعیین نموده‌اند. شاخص نیکوی برازش^۹ هر دو مدل اندازه گیری و ساختاری را مد نظر قرار می‌دهد و به عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل به کار می‌رود. که مقدار بدست آمده از مطلوبیت کلی مدل حکایت دارد. این معیار مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است که پس از بررسی برازش بخش اندازه گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید که توسط تننهاوس و همکاران^{۱۰} (۲۰۰۴) ابداع گردید و طبق فرمول زیر محاسبه می‌شود. سه مقدار ۰/۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را بعنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی نمودند که با محاسبه‌ی که از مدل انجام شد.

$$\sqrt{0.55 \times 0.53} = 0.54 = \sqrt{\text{روایی همگرا} \times \text{ضریب تعیین}}$$

جدول ۶- شاخص‌های کیفیت مدل ساختاری

متغیرهای مکنون وابسته	ضریب تعیین	روایی همگرا	قدرت پیش بینی Q ^۲		نیکوی برازش
			SSE	SSO	
زیباشناختی	۰/۴۸۶	۰/۵۱۲	۱۵۹/۱۲	۲۰۰/۰	۰/۵۴
ادراکی	۰/۶۹۲	۰/۵۱۰	۱۳۹/۳۵	۲۰۰/۰	۰/۳۰۵
کالبدی	۰/۴۰۲	۰/۶۰۷	۱۵۸/۱۳۳	۲۰۰/۰	۰/۲۰۹
راهکارهای انطباق پذیری نما ساختمان	-	۰/۵۷۷	۶۰۰/۰	۶۰۰/۰	-

با توجه به جدول ۶ مقدار قدرت پیش بینی بدست آمده که ضریب مناسبی برخوردار است. مقدار نیکوی برازش بدست آمده از ضریب مطلوبی برخوردار است که مقادیر بدست آمده از مطلوبیت کلی مدل حکایت دارد. (شکل-۴)

شکل-۴: ضریب قدرت پیش بینی مدل

برای بررسی وضعیت متغیرهای مورد مطالعه از آزمون t یک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج حاصل از این آزمون در جدول زیر آورده شده است. برای امتیازدهی، میانگین مجموع نمرات سؤالات هر مؤلفه به‌عنوان مبنا در نظر گرفته شد و با توجه به طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت نقطه برش طیف میانی پرسشنامه، ۳ بود که در پژوهش حاضر معیار مقایسه

^۹ goodness-of-fit GOF

میانگین بدین صورت بود که میانگین تجربی (۱-۳۳/۲) در سطح نامطلوب، (۲-۳۴/۳-۶۶/۳) در سطح نسبتاً مطلوب و (۳-۶۷/۳) در سطح مطلوب ارزیابی شد؛ بنابراین میانگین ملاکی در سطح مطلوب برابر با ۶۷/۳ می باشد.

جدول ۷- آزمون t وضعیت گویه های ابعاد راهکارهای انطباق پذیری نما ساختمان

متغیر	ابعاد	گویه ها	متن گویه	میانگین ملاکی = ۳/۶۷		df=۴۹		آزمون فریدمن	
				میانگین تجربی	تفاوت میانگین	t	معناداری	میانگین رتبه	رتبه
راهکارهای انطباق پذیری نما ساختمان	زیباشناختی	Q1	هماهنگی نما ساختمان با محدوده طراحی	۲/۹۴	-۰/۷۳	-۴/۶۳	۰/۰۰	۲/۷۴	۲
		Q2	مصالح بومی منطقه	۱/۹۲	-۱/۷۵	-۱۵/۳۹	۰/۰۰	۱/۷۱	۴
		Q3	سلسله مراتب دسترسی در نما	۲/۱۰	-۱/۵۷	-۲۰/۴۱	۰/۰۰	۱/۸۷	۳
		Q4	نقش مصالح در خاطره انگیزی و هویت بخشی به ساکنین	۴/۰۴	۰/۳۷	۳/۲۴	۰/۰۰	۳/۶۸	۱
		مجموع		۲/۷۵	-۰/۹۲	-۱۶/۷۷	۰/۰۰	ضریب خی دو = ۸۳/۸۵	معناداری = ۰/۰۰
	ادراکی	Q5	بهره گیری از الگوهای فرهنگی منطقه	۴/۳۴	۰/۶۷	۵/۹۴	۰/۰۰	۳/۷	۲
		Q6	توجه به الگوهای رفتاری ساکنین	۴/۷۰	۱/۰۳	۱۴/۴۲	۰/۰۰	۳/۴۵	۱
		Q7	تابعیت از اعتقادات مذهبی و آداب و رسوم ساکنین	۳/۴۰	-۰/۲۷	-۲/۷۳	۰/۰۱	۱/۹۹	۳
		Q8	آشنایی هرچه بیشتر با هویت اصیل منطقه	۲/۸۴	-۰/۸۳	-۷/۴۱	۰/۰۰	۱/۴۹	۴
		مجموع		۳/۸۲	۰/۱۵	۳/۳۲	۰/۰۰	ضریب خی دو = ۸۴/۵۲	معناداری = ۰/۰۰
کالبدی	Q9	تعریف جامع از بدنه ها و جداره های اطراف	۳/۹۸	۰/۳۱	۳/۳۵	۰/۰۰	۳/۰۳	۲	
	Q10	تعداد طبقات ابنیه مجاور	۲/۶۸	-۰/۹۹	-۱۰/۲۴	۰/۰۰	۱/۹۲	۳	
	Q11	دسترسی و نفوذپذیری خوانا	۱/۹۲	-۱/۷۵	-۲۰/۶۲	۰/۰۰	۱/۲۱	۴	
	Q12	بهره مندی از ارزش های تاریخی در محدوده به عنوان نشانه	۴/۸۲	۱/۱۴	۲۰/۹۳	۰/۰۰	۳/۸۴	۱	

معناداری = ۰/۰۰	ضریب خی دو = ۱۳۱/۲۳	۰/۰۰	-۷/۱۲	-۰/۳۲	۳/۳۵	مجموع	
-	-	۰/۰۰	-۱۳/۹۴	-۰/۳۶	۳/۳۱	مجموع	

نتایج حاصل از آزمون t یک نمونه‌ای نشان می‌دهد که گویه ۴ از بعد زیباشناختی در سطح مطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی بالاتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است. اما گویه ۱، ۲، ۳ در سطح نامطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی کمتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است، در نهایت بعد زیباشناختی سطح نامطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی کمتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است. در جدول بالا با استفاده از آزمون فریدمن اولویت گویه‌های زیباشناختی به ترتیب اهمیت گزارش شد؛ بنابراین اهمیت گویه «۴» و گویه «۲» به ترتیب به‌عنوان رتبه نخست و آخر را به خود اختصاص گرفت. معناداری ضریب خی دو آزمون فریدمن نشان از وجود اهمیت و اولویت در سطح گویه‌های زیباشناختی دارد.

همچنین نتایج حاصل از آزمون t یک نمونه‌ای نشان می‌دهد که همه گویه‌های ۵ و ۶ از بعد ادراکی در سطح مطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی بالاتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است، گویه ۷ و ۸ در سطح نامطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی هم‌تراز با ۶۷/۳ قرار گرفته است. در نهایت بعد ادراکی سطح مطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی بالاتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است. در جدول بالا با استفاده از آزمون فریدمن اولویت گویه‌های ادراکی به ترتیب اهمیت گزارش شد؛ بنابراین اهمیت گویه «۶» و گویه «۸» به ترتیب به‌عنوان رتبه نخست و آخر را به خود اختصاص گرفت. معناداری ضریب خی دو آزمون فریدمن نشان از وجود اهمیت و اولویت در سطح گویه‌های ادراکی دارد.

در آخر نتایج حاصل از آزمون t یک نمونه‌ای نشان می‌دهد که گویه ۹ و ۱۲ از بعد کالبدی در سطح مطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی بالاتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است، اما گویه ۱۰ و ۱۱ در سطح نامطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی کمتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است، در نهایت بعد کالبدی سطح نامطلوب ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی کمتر از ۶۷/۳ قرار گرفته است. در جدول بالا با استفاده از آزمون فریدمن اولویت گویه‌های کالبدی به ترتیب اهمیت گزارش شد؛ بنابراین اهمیت گویه «۱۲» و گویه «۱۱» به ترتیب به‌عنوان رتبه نخست و آخر را به خود اختصاص گرفت. معناداری ضریب خی دو آزمون فریدمن نشان از وجود اهمیت و اولویت در سطح گویه‌های کالبدی دارد.

۵- نتیجه گیری

نمای ساختمان‌های هر شهر به جهت نقش موثر آن‌ها بر تعامل با شهروندان و کاربران آن ساختمان اهمیت بسزایی دارد و عدم توجه به حل بحران ناشی از نماهای آشفته امروزی که با بستر فرهنگی-اجتماعی، هویت اصیل آن شهر و در نهایت با ساختمان‌ها و محیط اطراف خود باعث اغتشاشات بصری باعث احساس نارضایتی و اضطراب بر مردم می‌شود. در کشورهای توسعه یافته از جمله ایران نمای ساختمان‌های مسکونی به دلایل متعددی همچون گذار از سنت به مدرنیته و بهره‌گیری از تکنولوژی‌های روز بدون توجه به بستر فرهنگی و هویتی، گرانی مسکن، کاهش خلاقیت طراحان و معماران در هماهنگی ساختمان‌ها با فرهنگ جامعه و افزایش بساز بفروشی در شهرها، جایگاه مولفه‌های فرهنگی-اجتماعی و هویتی در نماهای ساختمان‌ها کمرنگ شده است.

پژوهش پیش رو با هدف تبیین و اولویت بندی راهکارهایی به منظور ارتقا انطباق پذیری نما ساختمان‌های مسکونی شهر تهران با بستر فرهنگی شهر، به تبیین مبانی نظری در خصوص جایگاه و چالش‌های نماهای ساختمان‌های مسکونی در شهر تهران و نیز به ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تاثیرگذار بر انطباق پذیری نما ساختمان با فرهنگ با استفاده از تکنیک سوات پرداخت و در نهایت پرسشنامه‌هایی در اختیار متخصصان حوزه معماری و شهرسازی به جهت

اولویت بندی راهکارهای انطباق پذیری نماهای ساختمان های مسکونی شهر تهران با بستر فرهنگی قرار داد. یافته ها نشان می دهند که بهره گیری از مصالح به جهت خاطره انگیزی و هویت بخشی به ساکنین (از متغیر زیباشناختی) با مقدار آماره تی ۳.۲۴، توجه به الگوهای رفتاری ساکنین (از متغیر ادراکی) با مقدار آماره تی ۳.۴۵ و بهره مندی از ارزش های تاریخی در محدوده به عنوان نشانه (از متغیر کالبدی) با مقدار آماره تی ۳.۸۴ بیشترین تاثیر را به منظور هویت بخشی به ساختمان ها و انطباق هر چه بیشتر نمای ساختمان های مسکونی با بستر فرهنگی شهر ایفا می کنند. با این حال از مین سه متغیر اصلی زیباشناختی، ادراکی و کالبدی موثر ترین متغیر به منظور هماهنگی هر چه بیشتر با بستر فرهنگی از نظر متخصصین متغیر ادراکی ($p < 0.05$) و میانگین ملاکی بالاتر از $67/3$ در نظر گرفته شده است.

از جمله موانع و محدودیت های بکارگیری متغیر ادراکی و شاخص های وابسته به آن در نماهای مسکونی شهر تهران می توان به ضعف شناخت فرهنگ و نیز هویت اصیل خود توسط عده ای از معماران و طراحان و تمایل اندک معماران جوان به بکارگیری توامان فناوری و شیوه های نوین معماری و شاخص های فرهنگی، رواج شیوه بسازبفروشی و عدم توجه به فاکتورهای فرهنگی در میان کارفرمایان، نبود تعامل مطلوب میان سه عنصر اصلی (کاربر، طراح و کارفرما) در حین فرآیند طراحی، ساخت و اجرا، توجه به نما به عنوان یک عنصر الحاقی در محیط های آکادمیک و توجه صرف به جنبه های زیبا شناختی نما توسط تعدادی از طراحان و معماران و عوام مردم می توان اشاره نمود. به منظور کاهش اثر بخشی موانع مذکور می توان از راهکارهای زیر بهره جست:

طراحی انعطاف پذیر به گونه ای که هم پاسخگوی شرایط فرهنگی-اجتماعی ساکنین آن محدوده باشد و هم پاسخگویی فناوری و شیوه های نوین روز

درگیر کردن کاربر، طراح و کارفرما و تعامل میان آنان در هر سه فرآیند طراحی، ساخت و اجرا

توجه به الگوهای رفتاری ساکنین محدوده مورد طراحی

در نهایت بر اساس یافته های تحقیق و هر سه متغیر مذکور می توان راهکارهای زیر را می توان به منظور انطباق نمای ساختمان ها با بستر فرهنگی شهر ارائه نمود: (جدول-۸)

جدول-۸: راهبردهای انطباق پذیری نماهای ساختمان های مسکونی با بستر فرهنگی شهر

ردیف	معیار	زیرمعیار	راهبرد
۱	زیباشناختی	بهره گیری از مصالح به منظور ایجاد خاطره و هویت بخشی در میان ساکنین	انسجام نماهای ساختمان های شهری و هماهنگی هر چه بیشتر میان ساختمان ها و نیز بهره گیری از مصالح بومی و هماهنگ با محیط و اقلیم، باعث ایجاد حس خاطره انگیزی در میان شهروندان و ارتقا میزان حس تعلق ساکنین به ساختمان می گردد. همچنین استفاده از الگوهای مشترک باعث افزایش حس وحدت در میان ساختمان ها می گردد
۲	ادراکی	توجه به الگوهای رفتاری ساکنین منطقه توجه به اعتقادات، آداب و رسوم و ویژگی های فرهنگی محدوده	بهره گیری از مشارکت هر چه بیشتر مردم، آراء و نظرات آن ها، بهره گیری از نیروهای بومی، توجه هر چه بیشتر به آداب و رسوم و ویژگی های فرهنگی هر منطقه، توجه به سبک و شیوه زندگی

مردمان هر منطقه در تنظیم برنامه ریزی های جدید شهری در نهایت باعث ادراک هر چه بیشتر محیط توسط مردم و بالعکس می گردد که در نهایت باعث انطباق نماهای شهری با بستر فرهنگی از منظر این معیار می گردد

۳	کالبدی	بهره مندی از ارزش های تاریخی محدود به عنوان نشانه های با ارزش، تعریف هر چه بیشتر و جامع تر از بدنه و جداره های اطراف شهر	توجه به بناهای تاریخی و مقدس در یک محدوده همواره اهمیت بسزایی در ایجاد حس تعلق، ارتقا هویت و هماهنگی با بستر فرهنگی شهر ایفا می کند لذا بایستی در طراحی نماهای ساختمان ها، ارزش های تاریخی و بناهای مذهبی و مقدس برای عموم مردم را به عنوان بستر و مبنای طراحی برگزید.
---	--------	--	--

اسلامی ندوشن، م. ع. (۱۳۷۱)، "فرهنگ و شبه فرهنگ"، انتشارات یزدان، تهران.

جلیلی صدرآباد س، بلبلی ش. (۱۳۹۶). بررسی جایگاه مصالح در نمای شهری با استفاده از رویکرد توسعه پایدار شهری.

نقش جهان - مطالعات نظری و فناوری های نوین معماری و شهرسازی. ۷ (۲): ۴۹-۵۷

حمدی، ک. و امیرانتخابی، ش. (۱۳۸۹). کلان شهر تهران بزرگ و چالش های مدیریت شهری. جغرافیایی سرزمین. ۷ (۲۶)، ۱۳-۱.

خاتمی، م، بوجاری، پ. (۱۳۹۹). تحلیل چالشهای نماهای شهری تهران در سده اخیر. نشریه مدیریت شهری. ۱۹ (۵۹)، صص ۹۱-۱۱۱

داوری، ع؛ رضازاده، آ. (۱۳۹۳). مدل سازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS. سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی. تهران

رخشان، ا. و ذبیحی، ح. و ماجدی، ح. (۱۳۹۷). بازخوانی مولفه های هویت بخش نما در منظر شهرهای معاصر. مدیریت شهری، ۱۷ (۵۱)، ۷۵-۸۶.

شکویی، ح. (۱۳۶۵)، "جغرافیایی اجتماعی شهرها"، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران.

شیرازیان، م. و حسینی، س. و نوروزیان ملکی، س. (۱۳۹۳). مطالعه تطبیقی جداره های خارجی (نما) در ساختمان های مسکونی تهران با روش تحلیل سلسله مراتبی. هویت شهر، ۸ (۱۸)، ۶۱-۷۰.

طباطبائی، س و مطهری نژاد، ح و تیرگر، ه (۱۳۹۵). اعتباریابی ابزار سنجش هویت معلمی پزشکان مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی. نشریه علمی پژوهشی گام های توسعه در آموزش پزشکی، ۱۳ (۶): ۱۲-۱.

طباطبائی، س و جهانگرد، ح (۱۳۹۵). تحلیل ساختاری خودکارآمدی تصمیم گیری شغلی بر اطمینان تصمیم گیری شغلی با میانجی گری ابعاد فرصت یابی حرفه ای. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش نامه تربیتی. ۱۱ (۴۷): ۸۵-۱۱۲.

عباسی، ز. (۱۳۹۶). معیارهای زیبایی شناسانه نما و بدنه های مطلوب شهری با تاکید بر هویت بومی (نمونه موردی حدفاصل میدان مطهری تا تقاطع خیابان حجت شهر قم). مدیریت شهری، ۱۶ (۴۷)، ۲۵۵-۲۷۶.

قیمتی، م.، و اعتصام، ا.، و علایی، ع. (۱۳۹۹). بررسی نقش دل بستگی مکان در شکل گیری هویت مکانی نوین، بر پایه پیمایش ظرفیت انطباقی شهروندان از نماهای مسکونی شهری مدرن در منطقه یک شهر تهران. مطالعات هنر اسلامی، ۱۷(۳۹)، ۳۰۸-۳۲۱.

کریمی، س.، و اعتصام، ا.، و شاهچراغی، آ. (۱۳۹۹). تحلیل مولفه های موثر بر ادراک نماهای شهری از منظر پدیدارشناسی. مطالعات هنر اسلامی، ۱۶(۳۸)، ۳۴۴-۳۶۰.

لینچ، ک. (۱۳۸۰). تئوری شکل شهر، سید حسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران

محسنین، ش؛ اسفیدانی، م. ر. (۱۳۹۳). معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم افزار Smart-PLS. انتشارات تهران: کتاب مهربان.

محمدی، م. (۱۳۹۷). بازشناسی دلالت های معنایی انواع نما در انطباق با پاسخ عاطفی ناظران؛ نمونه ی خیابان شریعتی تهران. نامه معماری و شهرسازی، ۱۱(۲۱)، ۵۸-۳۹.

مهدوی نژاد، م. (۱۳۹۳). چالش فناوری و شکوفایی در معماری معاصر کشورهای در حال توسعه. نقش جهان، ۴(۲)، ۳۶-۴۶.

ناصری، س. (۱۳۹۴). کاربست تکنولوژی و بحران هویت در معماری معاصر ایران در عصر جهانی شدن و ارائه راهکارهای برون رفت از وضع موجود. مدیریت شهری، ۱۴(۴۱)، ۳۸۰-۳۵۹.

نقی زاده، م. (۱۳۸۶). ادراک زیبایی و هویت شهر در پرتو تفکر اسلامی، سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان، اصفهان

نقی زاده، م. (۱۳۸۵)، معماری و شهرسازی اسلامی (مبانی نظری)، انتشارات راهیان، اصفهان.

نقی زاده، م.، و زمانی، ب.، و کرمی، ا. (۱۳۸۹). ملاحظات فرهنگی در شکل دهی به نماهای شهری با تکیه بر ساختار نماهای شهری ایرانی در دوران اسلامی. هویت شهر، ۴(۷)، ۶۱-۷۴.

Abdel-Azim G.Khaled Abdul-Aziz O. (2018). The importance of cultural dimensions in the design process of the vernacular societies. Ain Shams Engineering Journal. Volume 9, Issue 4, Pages 2755-2765

Assali M.(2017). Buildings Façades A Challenge of Cultural Identity In The Context Of Modernity. Journal of Environmental Science, Toxicology and Food Technology (IOSR-JESTFT) e-ISSN: 2319-2402,p- ISSN: 2319-2399. Volume 11, Issue 3 Ver. II (Mar. 2017), PP 98-107

Bergman, M. M.2008. Advances in Mixed Methods Research: Theories and Applications,London: Sage Publications Ltd.

Creswell, J. W.2003. Research Design:Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches, Second Edition, Thousand Oaks,CA: Sage Publications.

Chin, W. W.(1998). Commentary: Issues and Opinion on Structural Equation Modeling. MIS Quarterly, 22(1), vii-xvi.

Danaci, H. M., & Kiran, G. (2020). Examining the factor of color on street facades in context of the perception of urban aesthetics: Example of Antalya. International Journal of Curriculum and Instruction, 12, 222-232.

- Fornell, C., & Larcker, D. F.(1987). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), pages 39-50
- Henseler, J. a. R., Christian M. and Sinkovics, Rudolf R.(2009). The Use of Partial Least Squares Path Modeling in International Marketing. *Advances in International Marketing (AIM)*, 20, pages 277-320
- Krier, R. (1992). *Facades. Elements of architecture.*
- Poon S.(2017). Understanding the Impact of Cultural Design Aesthetics and Socioeconomic Shifts: Approaches to Urban Resilience Empowers Place-Making. *Journal of urban culture research.* volume 14.
- Tenenhaus, M., Amato, S., & Esposito Vinzi, V. 2004. A global goodness-of-fit index for PLS structural equation modelling. In *Proceeding of the XLII SIS scientific meeting*, pages 739-742.
- Vinzi, V., Trinchera, L., & Amato, S. 2010. PLS Path Modeling: From Foundations to Recent Developments and Open Issues for Model Assessment and Improvement. In V. Esposito Vinzi, W. W. Chin, J. Henseler & H. Wang (Eds.), *Handbook of Partial Least Squares*, (pages 47-82): Springer Berlin Heidelberg.
- Werts, C. E., Linn, R. L., & Jöreskog, K. G. 1974. Intraclass Reliability Estimates: Testing Structural Assumptions. *Educational and Psychological Measurement*, 34(1), pages 25-33.
- www. Storegis.com
- Yammiyavar, A. P., & Roy, M. (2019). Influence of Visual Elements in Building Facades in the Formation of Experiential Perception. In *Research in to Design for A Connected World* (pp. 301-314). Springer, Singapore.